

כירושה (160).

ומקשה הגמרא: **מיתביב, אמר רבי חידקא: שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי רבי עקיבא, וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר: יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן** (161), **אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לא,**

ואל תאמר, אילולי שבאו בנות צלפחד לפני משה, לא היתה מתחדשת בתורה פרשת ירושתן,

דראויה היתה פרשת נחלות ליכתב על ידי משה,

אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן.

ויודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה, שנאמר: (שמות ל"א) מחלליה מות יומת, אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות (162),

ו אל תאמר, אילולי שבא המקושש לפני משה, לא היתה מתחדשת בתורה פרשת חיוב מיתת המחלל שבת,

דראויה היתה פרשת מקושש שתכתב ע"י משה, אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו.

ללמדך, **שמגלגלים זכות, כלומר, דין ירושה, ק"ט-ב** שהבנים והקרובים ירשו את קרוביהם, נלמד **על ידי זכאי, הלא הן בנות צלפחד.**

חובה, היינו, דין סקילה למחלל שבת, נלמד **על ידי חיוב. היינו המקושש. עד כאן דברי שמעון השיקמוני.**

ומקשה הגמרא: **אי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת, מאי קא מסתפקא ליה למשה, הא ודאי נוטלות חלק בכורת אביהן?**

ומתרצת הגמרא: **היא גופה האם ארץ ישראל**

ישראל, סגי בישיבה כדי לקנות את חלקו.

161. שהרי דינים נצטוו במרה, ומעשה בנות צלפחד היה בסוף הארבעים שנה.

ועוד, אפשר ללמוד דין זה מפרשת יבמין כדלקמן, דאמרינן "כי ישבו אחים יחדיו, ומת אחד מהם ובן אין לו", ודרשינן "עיין עליו", ואם יש לו בת אין אשתו מתיבמת, ומשם למדו בנות צלפחד לקמן, "אם כבן אנו, נירש, ואם לאו, תתיבם אימנו". רשב"ם.

162. התוספות הקשו, מדוע לא חייבו מיתת חנק, שהרי סתם מיתה האמורה בתורה חנק היא?

ותרצו, שמסברא היה נראה לו שדינו בסקילה, כעובד כוכבים. שהרי אמרינן בכל

נחלה לזקינם, וחזרו וחלקו בשוה, אפילו הכי יטלו נכדי המרגלים — אף על פי שבא להם מחמת המרגלים והמתלוננים. רשב"ם ועל פי התוספות.

160. רשב"ם. והקשה המהרי"ט (קידושין כו א) אם כן, מדוע בשעת כניסתם לארץ, הוצרכו לקנותה בקנין "חזקה", [כמבואר בקידושין שם]. הלא ארץ ישראל מוחזקת היא? וכדי לברר את החלקים, סגי בגורל ואורים ותומים?

ועיין בשו"ת בית הלוי (חלק א סי' כא) שרק בחלוקת הארץ לשבטים היה גורל, ולא בחלוקתה ליחידים, ולכן כל יחיד ויחיד היה צריך לקנות את חלקו בחזקה. ואף על פי שבעלמא ישיבה בקרקע אינה מועילה לקנין חזקה, הכא כיון שהיו כבר מוחזקים בארץ

מוחזקת, קא מסתפקא ליה⁽¹⁶³⁾.

וצדדי הספק: דכתיב "ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'", ירושה היא לכם מאבותיכם. ומדכתיב, "מורשה", ולא "ירושה", אתי למימר שיהיה אף לדור המדבר איזו שהיא ירושה בארץ, דהיינו שתחשב מוחזקת להם לענין חלק בכורה.

או דלמא לא ילפינן מהאי קרא אלא, שמורישין את נחלתם לבניהם, ואינן יורשין בעצמם, כיון שימותו במדבר.

ופשטו ליה מן השמים, שיש בפסוק זה משמעות תרוייהו: ירושה לכם מאבותיכם, ונחשבת כמוחזק לענין בכורה, ומכל מקום, מורישין ואינן יורשין, שימותו במדבר.

והנה קרא ד"ונתתי אותה לכם מורשה", נאמר קודם חטא העגל, ונמצא שנתבא משה שלא יכנסו לארץ, ולא ידע מה נתבא.

וכמו כן, היינו דכתיב בשירת הים: "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך", "תביאמו" לא נאמר, אלא "תביאמו", מלמד שמתנבאין⁽¹⁶⁴⁾ שלא יכנסו לארץ, ואינן יודעין מה מתנבאין.

נאמר בפרשת בנות צלפחד: "ותעמדה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה"⁽¹⁶⁵⁾.

משמע, שבאו קודם לפני משה, ואחר כך, אלעזר, וכן הלאה.

ומקשה הגמרא: אפשר עמדו לפני משה ולא ידע, והלכו לפני אלעזר ולא אמרו להן דבר, ואחר כך עמדו לפני הנשיאים וכל העדה?

אלא, סרס המקרא ודרשהו כאילו נכתב למפרע, ובאו תחילה לפני העדה, הנשיאים, אלעזר, ולבסוף לפני משה. דברי רבי יאשיה.

אבא חנן אמר משום רבי אליעזר: בבית המדרש היו יושבין והלכו ועמדו להן לפני כולן, ושאלו את שאלתן לפני כולם.

במאי קמיפלגי?

מר [אבא חנן משום ר"א] סבר, חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. ומותר לשאול את התלמיד בפני הרב, שאף דבר זה מחשיבותו של הרב, וניחא ליה.

היינו אחר שפשט לו הקב"ה את ספיקו, כדלהלן. רשב"ם.

164. לשון רבים. ומשמע, שכל עם ישראל אמרו את השירה. והיינו כמאן דאמר שכל ישראל אמרו שירה. ועיין בסוטה (ל ב) שנחלקו בזה התנאים.

165. העדה שנאמרה כאן נראה דהיינו סנהדרין. כמו, "ושפטו העדה". רש"ש.

דוכתא (חולין ה א) שהמחלל שבת חמור כעובד ע"ז.

ובחידושי מרן רי"ז הלוי (על התורה, פרשת שלח) הקשה על דבריו, והרי כאן עדיין לא נאמר מפי הגבורה באיזו מיתה הוא חייב, ובודאי שהיה על משה להמתין עד שיפרש לו הקב"ה באיזו מיתה לחייבו. והניח דברי התוספות בצריך עיון.

163. ואנן, דפשיטא לן שארץ ישראל מוחזקת,

ומר [רבי יאשיה] סבר, אין חולקין.
והלכתא חולקין, והלכתא אין חולקין.

קשיא הלכתא אהלכתא?

ומתרצת הגמרא: הלכתא אהלכתא לא קשיא, הא דפליג ליה רביה יקרא [כבוד] לתלמיד, ובמקרה זה ודאי ניחא לרב שישאלו את התלמיד.

והא דפסקינן "אין חולקין", מדובר בגונא שלא פליג ליה רביה יקרא (166).

תנא, בנות צלפחד חכמניות הן, כלומר, בקיאות בדרך ארץ. דרשניות הן, צדקניות הן.

מבארת הברייתא: חכמניות הן, שלפי שעה דברו. כלומר, כשמצאו פתח לדבריהן, כדלהלן, אזי באו לבי"ד.

דאמר רב שמואל בר רב יצחק: מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין, שנאמר "כי ישבו אחים יחדו",

אמרו לו, אם כבן אנו חשובין, לפטור את אימנו מן היבום, שהרי יש לה זרע, תנה לנו נחלה כבן, ואם לאו, תתיבם אמנו. (167)

מיד, "ויקרב משה את משפטן לפני ה'".

דרשניות הן, שידעו לדרוש שאין הבת יורשת במקום בן, כדרשין לעיל, "ובין אין לו, והעברתם נחלתו לבתו", הא יש לו בן, הוא קודם. והיו אומרות אילו היה לו בן לא דברנו (168).

ומקשה הגמרא, הרי בגרסת הברייתא שבידינו תניא, "שהיו אומרות אילו לא היה לו בת לא דיברנו"? והמקשה עצמו לא ידע לפרשה.

אמר רבי ירמיה: פמי מוכאן בת. כלומר,

168. הקשו התוספות: מנין ידעו פרשת נחלות, והא לא נכתבה פרשה זו אלא על ידן, כדלעיל? ועוד, מהיכן ידעו שבן קודם לבת, והא עדיין לא נאמר "וכל בת יורשת נחלה", ואם כן אפשר לומר כדפרין רב פפא לעיל (ק"א) "איכא בן ובת, לא האי לירות ולא האי לירות"? ועוד, שאם ידעו פרשת נחלות, מדוע הוצרכו לדבר מכח פרשת יבמין?

ותרצו: שידעו פרשת נחלות מ"והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם", ומשמע, דוקא בנים ולא בנות.

ובאופן אחר בארו התוספות: "אילו היה לו בן לא דיברנו", כלומר, דאז לא היה להם מקום לפתוח מפרשת יבמין. שהרי אין אימן מתיבמת מחמת הבן.

166. ואפילו אם אין הרב חולק כבוד לתלמיד, אם הוא מתכבד במה שאחרים חולקין לתלמידו כבוד, פסק רבינו שמחה שחולקין לו כבוד לתלמיד במקום רבו. הגהות מיימוניות (הלכות תלמוד תורה פרק ה ס"ק כ).

167. יש לבאר, מה השייכות בין הדברים, והלא יבום תלוי ב"זרע", ואף בת נחשת כ"זרע", ואילו ירושה שייכת לבן?

ומבאר ראש ישיבת כנסת חזקיהו, הגרד"י מן שליט"א, בספרו "די באר" על התורה: שלא באו לבקש ירושה מדין "יורש", אלא רק רצו להוכיח שלא התבטל מאביהם שם "מוריש" כשמת בלא זרע. דעדיין יש לו זרע. וזו ראייתן מפרשת יבום, שאם יש לו בנות עדיין שמו קיים. ויש לו כח הורשה. עיין שם שהאר"י בזה.

מחוק את המילה "בת" מהגיסא שבידך.

ברם, **אביי אמר**: אין לשנות הגירסא, והכי פירושא, **אפילו היה בת לבן לא דברנו**. כדאמרינן לעיל, שאין הבת יורשת עם בת הבן.

צדקניות הן, שאף על פי שהותר להן להנשא למי שתחפוצנה⁽¹⁶⁹⁾, מכל מקום **לא נישאו אלא להגון להן**. דהיינו ממשפחת אביהן. כדכתיב, "ותהיינה... לבני דודיהן לנשים".

תני רבי אליעזר בן יעקב, מתוך שהיו מצפות להגון להן, **אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה**⁽¹⁷⁰⁾.

ומקשה הגמרא: **איני, והא אמר רב הסדא, ניסת פחותה מבת עשרים, וילדת עד ששים, בת עשרים, וילדת עד ארבעים, בת ארבעים, שוב אינה יולדת**. ואם כן, כיצד המתינו זמן רב כל כך, שלא תוכלנה ללדת עוד, וכך, מי הסכים לשאתן כשאינן יכולות ללדת?

אלא, מתוך שצדקניות הן, ובטוחות

בצידקתן שיעשה להן נס, לא חששו להמתין להגון להן אפילו לאחר גיל ארבעים. ונעשה להן נס כיוכבד.

והיכן נעשה ליוכבד נס?

דכתיב בעמרם אבי משה, שחזר ונשא את יוכבד, **"וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי"**.

ודרשינן: **אפשר היתה בת מאה ושלושים קכ-א שנה, וקרא לה "בת"?** היה לו לומר, "אשה מבית לוי"?

ומנלן שהיתה בת מאה ושלושים שנה?

דאמר רבי חמא בר חנינא, זו יוכבד שהורתה בדרך, ונולדה בין החומות, **דכתיב, "אשר ילדה אותה ללוי במצרים"**,

דהיינו, **לידתה היתה במצרים, והורתה שלא במצרים**.

ואם כן, הרי גלות מצרים היתה מאתים ועשר שנים⁽¹⁷¹⁾, ומשה היה ביציאת מצרים

169. כדכתיב: "לטוב בעיניהן תהיינה לנשים", אך עיצה טובה השיאן הכתוב ש"למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים". רשב"ם.

170. מבארים התוספות, שסבר כמאן דאמר (שבת צו ב) "צלפחד היינו מקושש", ומעשה המקושש היה בתחילת הארבעים שנה שהיו במדבר,

כמבואר במדרש, שהיתה כוונתו לשם שמים, שהיו ישראל אומרים, כיון שנגזר עליהם שלא להכנס לארץ, שוב אינם מחוייבים במצות, עמד וחילל שבת, כדי שיהרג.

ואילו בנותיו לא נישאו עד סוף הארבעים

שנה, כדמוכחי קראי. הרי, שלא היו פחותות מגיל ארבעים כשנישאו.

171. בסדר עולם יליף מקרא, מהם ה"ארבע מאות שנה" של הגלות:

נאמר לאברהם בבית בין הבתרים "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם". ודרשינן: איזה "זרע"? זה יצחק. שנאמר "כי ביצחק יקרא לך זרע".

ביצחק הוא אומר "ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם", ויעקב אבינו אמר לפרעה "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה".

הרי ששים שנה דיצחק, ומאה ושלושים